

przyrody i krajobrazu (rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, użytki ekologiczne).

Wszelkie działania gospodarcze na terenie gminy powinny być realizowane z uwzględnieniem udokumentowanych prawidłowości funkcjonowania ekosystemów.

3.1.3. Przyjęte cele i priorytety

Niezbędne jest:

- wzmoczenie ochrony terenów i elementów przyrody objętych już ochroną prawną;
- ograniczenie procesów urbanistycznych w pobliżu obszarów przyrodniczo cennych;
- wykonanie pełnej inwentaryzacji przyrodniczej;
- wykonanie inwentaryzacji siedlisk podlegających ochronie i objęcie ich ochroną;
- przygotowanie i wdrożenie programów edukacyjnych dotyczących ochrony przyrody;
- budowa zbiorników małej retencji;
- wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych.

3.1.4. Lista problemów wynikających z dokumentów rządowych

Różnorodność biologiczna Polski

Różnorodność biologiczna kraju należy do najbogatszych w Europie. Decydują o tym zarówno dogodne warunki naturalne, jak i odmienny charakter w stosunku do pozostałych krajów europejskich, oddziaływań antropogenicznych (nierównomierne uprzemysłowienie i urbanizacja kraju, tradycyjne ekstensywne rolnictwo zachowane na znacznych obszarach oraz rozległe i trwałe historycznie lasy). Zgodnie z szacunkami Polskiego Studium Różnorodności Biologicznej łączna liczba gatunków zarejestrowanych na obszarze Polski wynosi około 72-75 tysięcy. W Polsce występuje około 2750 gatunków i podgatunków roślin naczyniowych. Na faunę Polski składa się, według szacunków, od 33 000 do 45 000 gatunków zwierząt, w tym około 620 gatunków kręgowców. Położenie Polski sprawia, że wiele z tych gatunków ma na jej obszarze granice zasięgu (dotyczy to 30 % fauny ssaków, 16 % ptaków oraz od 7 do 50% gatunków bezkręgowców). Na obszarze Polski występuje 365 zespołów roślinnych, opisanych według zasad geobotanicznych.

Na skutek zachowania tradycyjnych form ekstensywnej gospodarki rolnej, do naszych czasów zachowały się też miejscowe odmiany roślin uprawnych oraz lokalne rasy zwierząt gospodarskich.

Ochrona gatunków i siedlisk

Ochronę gatunkową realizuje się w Polsce w celu zabezpieczenia dziko występujących roślin i zwierząt w tym zwłaszcza gatunków rzadkich lub zagrożonych wyginięciem, jak też w celu zachowania różnorodności genetycznej. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880, ze zm.) i towarzyszące jej wykonawcze akty prawne określają listę gatunków objętych ochroną, sposoby jej wykonywania, stosowne ograniczenia, nakazy i zakazy. Możliwe odstępstwa od zakazów w zakresie pozyskiwania roślin i zwierząt chronionych oraz zezwolenia na inne czynności podlegające ograniczeniom, zakazom i nakazom określa Minister Środowiska.

Prawo obejmowania zagrożonych gatunków ochroną prawną przysługuje także wojewodom, o ile reżim ochronny nie został ustalony w stosownym rozporządzeniu Ministra Środowiska, a potrzeba taka występuje w danym regionie.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak

17

Organy ochrony przyrody są zobowiązane do podejmowania działań ochronnych w celu ratowania gatunków zagrożonych wyginięciem. Działania te obejmują: tworzenie rezerwatów florystycznych i faunistycznych oraz obejmowanie ochroną miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt. W stosunku do miejsc rozrodu i regularnego przebywania gatunków chronionych ustala się ich granice, zabrania się dokonywania zmian polegających na wycinaniu drzew lub krzewów, prowadzeniu robót melioracyjnych, wznoszeniu obiektów, urządzeń oraz prac mających wpływ na ochronę miejsc rozrodu i regularnego przebywania tych zwierząt, a także zabrania się przebywania ludzi, bez zgody wojewody.

Stosowane są także inne metody ochrony gatunkowej (in situ, ex situ) takie jak hodowla w ogrodach botanicznych i zoologicznych, tworzenie banków genów, inwentaryzacja stanowisk na obszarach użytkowanych gospodarczo w celu ich ochrony przy pracach gospodarczych (szczególnie w lasach).

Trendy

Przez ostatnią dekadę w całym kraju stale wzrastała powierzchnia obszarów chronionych wszystkich kategorii. Obszary chronionego krajobrazu stanowią najbardziej rozległą powierzchniowo (22,8 % powierzchni kraju) i równocześnie najmniej restrykcyjną formę ochrony przyrody.

W myśl zapisów II Polityki Ekologicznej Państwa obszary te mają objąć łącznie 30 % powierzchni kraju. Obszary objęte wszelkimi formami ochrony obejmują już około 32,5% powierzchni kraju. Szczególny ich przyrost nastąpił w ostatnich latach. Jednocześnie, obok wymiernych sukcesów w ochronie obszarowej i indywidualnej, występuje cały szereg trudnomierzalnych, bądź niemierzalnych trendów, głównie niekorzystnych. Są to najczęściej lokalne degradacje siedlisk, powodujących spadek różnorodności biologicznej. Opracowanie pt. „Strategia ochrony żywych zasobów przyrody w Polsce” uwzględnia ścisły związek stanu przyrody ze stanem środowiska. Strategia określa występujące zagrożenia dla środowiska, ocenę stanu działań w zakresie ochrony różnorodności biologicznej w różnych działach gospodarki oraz założenia do dalszych działań. Charakteryzuje główne zagrożenia dla środowiska wynikające z antropopresji. Omawia zagadnienia zagrożenia zasobów genowych organizmów żywych. Określa kierunki działań dla ochrony żywych zasobów przyrody, zasobów hydrobiologicznych, biotopów podmokłych, zasobów leśnych, żywych zasobów Bałtyku, obszarów przyrodniczo cennych oraz ginących gatunków. Uwzględnia też problemy edukacji ekologicznej, potrzeby regulacji prawnych i badań naukowych. Strategia wskazuje zarówno na istniejące obszary, które uległy znacznym przekształceniom, jak też na zachowane obszary o dużych wartościach przyrodniczych. Wskazuje na potrzebę podejmowania dalszych działań ochronnych. Opracowano dokumentację przyrodniczą celem uznania rzek Warty i Odry za korytarze ekologiczne. Podjęto opracowanie koncepcji programowo-przestrzennego zagospodarowania doliny Wisły w środkowym i dolnym jej biegu. Praca ma uwzględniać wszystkie możliwe warianty, łącznie z ewentualnym zaniechaniem wszelkich prac regulacyjnych ze względu na ochronę przyrody. W 1991 r. opracowano Polskie studium różnorodności biologicznej.

Kolejnym dokumentem, który odnosi się do ochrony i trwałego i zrównoważonego wykorzystania różnorodności biologicznej w lasach jest przyjęta przez Radę Ministrów w 1997 roku Polityka Leśna Państwa. Powyższy dokument podkreśla potrzebę zapewnienia ochrony wszystkim lasom a szczególnie najcenniejszym ekosystemom oraz kluczowym i rzadkim elementom biocenozy.

Jednym z priorytetów polityki leśnej jest zwiększanie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenozy leśnych oraz różnorodności ekosystemów w kompleksach leśnych w

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak

oparcia o naturalne procesy. Wśród działań na rzecz ochrony zagrożonych gatunków na szczególną uwagę zasługują:

- opracowanie zasad delimitacji rezerwatów i propozycji nowej typologii rezerwatów;
- realizacja programów restytucji gatunków (sokół wędrowny, kraska, żółw błotny puchacz, ryś);
- kontynuacja programu ochrony żubra;
- opracowanie krajowego programu ochrony nietoperzy;
- ustanowienie prawie 2 tys. stref ochronnych wokół stanowisk lęgowych ptaków drapieżnych i bociana czarnego w wyniku inwentaryzacji przyrodniczej lasów przeprowadzonej na obszarze będącym pod zarządem Lasów Państwowych;
- opracowanie planów ochrony fauny i flory na wybranych obszarach chronionych, w ramach planów ochrony rezerwatów, parków narodowych i krajobrazowych.

Problemy i zagrożenia

Mimo regulacji prawnych oraz znaczących nakładów ponoszonych na ochronę, różnorodność biologiczna jest w poważnym stopniu zagrożona. Wynika to głównie z następujących przyczyn:

- nienajlepsza kondycja gospodarki oraz niski dochód narodowy nie pozwalają na przeznaczenie dostatecznych środków na ochronę przyrody;
- świadomość ekologiczna i wrażliwość przyrodnicza społeczeństwa są stosunkowo niskie;
- silna prorozwojowa presja społeczna wyraża się w chęci wykorzystania ekonomicznego wszystkich zasobów przyrodniczych, w tym nawet najcenniejszych, wymagających szczególnej ochrony;
- podobny stosunek do przyrody wykazują niektóre organy administracji samorządowej i rządowej, poszukujące źródeł i metod szybkiego wzrostu budżetów;
- duże zmiany we własności ziemi, szczególnie w wyniku prywatyzacji państwowych gruntów rolnych prowadzą do przebudowy przyrodniczych elementów krajobrazowych (likwidacja mozaiki pól, zadrzewień śródpolnych, wprowadzanie nowych melioracji odwadniających, obejmujących nieraz cenne pod względem przyrodniczym obszary);
- wzrastająca presja urbanizacyjna wymusza zajmowanie pod budownictwo mieszkaniowe i towarzyszącą infrastrukturę obszarów biologicznie czynnych;
- rozwijająca się turystyka i rekreacja powodują coraz głębszą ingerencję człowieka na terenach cennych przyrodniczo;
- gwałtowny wzrost motoryzacji i związana z tym rozbudowa układów komunikacyjnych prowadzą z jednej strony do zajmowania nowych obszarów, a z drugiej do fragmentacji i izolacji ekosystemów;
- zmiany tradycyjnego systemu upraw i hodowli, które wynikają z intensyfikacji produkcji, powszechnej dostępności nasion nowych odmian roślin oraz preferowaniu ras zwierząt gospodarskich o wysokiej wydajności;
- istnienie zaległości w stosowaniu przyjaznych środowisku technologii produkcji i w inwestycjach infrastruktury technicznej ochrony środowiska, mimo znacznie większych środków kierowanych na ochronę środowiska w ostatnich latach.

Istotne zmiany jakościowe i ilościowe obserwowane są na poziomie różnorodności gatunkowej. O ile wcześniejsze zmiany następowały w toku długotrwałych, naturalnych procesów ewolucyjnych, o tyle obecnie dokonują się znacznie szybciej pod wpływem przekształceń antropogenicznych naturalnych siedlisk lub w wyniku pozyskiwania

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

19

określonych gatunków w celach gospodarczych (zbiór grzybów i roślin zielnych, myślistwo, wędkarstwo, gospodarka rybacka), a także kolekcjonerskich lub hodowlanych (zbiór roślin i jaj ptaków, odłów zwierząt). Dodać należy także niszczenie roślin i zabijanie zwierząt przy okazji prowadzenia różnorodnych prac (np. polowych), na drogach oraz akty wandalizmu, którym ulegają m.in. wszystkie gatunki gadów beznogich.

Lista gatunków wymierających lub silnie zagrożonych zawiera 130 pozycji (m.in. jaszczurka zielona, wąż Eskulapa, losoś, szereg gatunków mięczaków i stawonogów). Do szczególnie zagrożonych należą gatunki występujące w niewielkich, izolowanych populacjach, w tym także gatunki endemiczne i reliktowe (np. świstak). Łącznie lista zwierząt znajdujących się w zagrożeniu obejmuje 1318 gatunków i jest stale uzupełniana.

Tendencje regresywne obserwowane są w przypadku 1648 gatunków roślin, w tym zagrożonych jest 29 % gatunków porostów, 20 % wątrobowców i grzybów wielkoowocnikowych, 18 % mchów i 15 % roślin naczyniowych. Ocenia się, że w przeciągu ostatnich 200 lat wyginęły lub ustąpiły 124 gatunki roślin. Polska Czerwona Księga obejmująca paprotniki i rośliny nasienne zawiera obecnie 206 taksonów, czyli ok. 10 % całej flory Polski. Wśród nich 34 gatunki utraciły wszystkie naturalne stanowiska na terenie Polski. Niektóre z nich zostały przeniesione na stanowiska zastępcze i do hodowli w ogrodach botanicznych.

Kształtowanie się środowiska o zupełnie nowych cechach pod wpływem działalności człowieka, prowadzi do ekspansji gatunków synantropijnych i ruderalnych, które nie tylko powiększają swą liczebność, ale też kolonizują nowe tereny. Świadoma, bądź nieświadoma introdukcja i reintrodukcja gatunków w niektórych przypadkach doprowadziła do pojawienia się populacji konkurencyjnych dla lokalnej flory, czy fauny. W Polsce przyjęto, że ochrona różnorodności biologicznej jest podstawowym składnikiem polityki Państwa prowadzonej zgodnie z zasadami rozwoju zrównoważonego. Uznano, że w poszczególnych zagadnieniach sektorowych konieczne są następujące działania:

- podniesienie kultury przyrodniczej społeczeństwa poprzez odpowiednie ukierunkowanie edukacji w szkołach wszystkich typów, a także edukacji nieformalnej;
- ochrona różnorodności biologicznej wymaga skierowania na nią bezpośrednio odpowiedniej części budżetu Państwa, funduszy celowych i środków pochodzących z zagranicy oraz stworzenie bodźców ekonomicznych do przeznaczania takich środków z budżetów samorządowych oraz dotacji od osób fizycznych i prawnych;
- ochrona różnorodności biologicznej musi odnosić się do przyrody całego kraju, bez względu na stopień zniszczenia lub przekształcenia środowiska. Ogólne programy ochrony różnorodności biologicznej powinny być częścią studiów i planów zagospodarowania przestrzennego oraz podstawowym elementem wszystkich ocen oddziaływania na środowisko;
- należy zintensyfikować działania nad minimalizacją zanieczyszczeń wszystkich komponentów środowiska;
- istniejące obszary o szczególnych wartościach pod względem różnorodności biologicznej oraz gatunki dziko żyjące, a także rasy i odmiany genetyczne gatunków udomowionych, którym zagraża wyginiecie, powinny być objęte ochroną na zasadach przewidzianych w ustawie o ochronie przyrody oraz mieć opracowane i realizowane specjalne programy ochrony i restytucji;
- gospodarka przestrzenna powinna zapewnić właściwą ochronę różnorodności biologicznej, szczególnie na poziomie ekosystemów na terenach zurbanizowanych. Wiąże się to nie tylko z ideą ochrony różnorodności

biologicznej, ale również z zapewnieniem godziwych warunków środowiskowych dla mieszkańców tych obszarów;

- rolnictwo powinno zwrócić szczególną uwagę, by nie tylko nie zmniejszać różnorodności biologicznej, ale ją podnosić, ze względu na pozytywne skutki produkcyjne równoważenia ekologicznego krajobrazu rolniczego. Obowiązkiem rolnictwa jest także ochrona zasobów genetycznych, związanych ze starymi odmianami i rasami gatunków hodowlanych, stanowiących szczególnie cenne zasoby kraju;
- leśnictwo powinno kontynuować i wzmacniać harmonijne włączanie zasad ochrony różnorodności biologicznej do codziennej praktyki gospodarczej;
- planując zwiększenie retencji wodnej, należy bezwzględnie dostosować zabiegi hydrotechniczne do zasad ochrony różnorodności biologicznej;
- należy zobowiązać stosowne resorty i podmioty gospodarcze użytkujące zasoby przyrodnicze lub których działalność ma wpływ na stan środowiska do uwzględniania wymogów ochrony różnorodności biologicznej. Obligatoryjnie powinny zostać przyjęte zasady minimalizacji negatywnych skutków oraz ich kompensacji przez odpowiednie podniesienie wartości przyrody na terenach sąsiednich;
- konieczne jest przyspieszenie działań dotyczących dostosowania polskiego ustawodawstwa i norm do przepisów obowiązujących w Unii Europejskiej, a także prawa międzynarodowego;
- niezbędne jest udoskonalenie systemu i mechanizmów koordynacji międzyresortowej w działalności na rzecz ochrony różnorodności biologicznej kraju;
- konieczne jest szersze wykorzystywanie znacznego potencjału i wiedzy ekologicznych organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz ochrony i racjonalnego użytkowania różnorodności biologicznej oraz ułatwienie im dostępu do źródeł finansowania wartościowych projektów i programów przyrodniczych.

II Polityka Ekologiczna Państwa precyzuje kierunki działań w sferze ochrony środowiska, w tym także w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, w perspektywie najbliższych 25 lat. Jako cele perspektywiczne ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej przyjęto:

- zabezpieczenie zachowania cennych przyrodniczo obszarów, dotychczas nie chronionych prawnie, poprzez objęcie ich różnymi formami ochrony przyrody;
- stworzenie na pozostałym terytorium kraju takich warunków i zasad prowadzenia działalności gospodarczej (w tym zasad ochrony gatunkowej zwierząt i roślin), aby różnorodność biologiczna ulegała stopniowemu wzbogacaniu.

Wśród celów o krótszym horyzoncie czasowym za najważniejsze należy uznać:

- opracowanie i przyjęcie krajowej strategii ochrony różnorodności biologicznej, jako realizacji zobowiązań wobec Konwencji o ochronie różnorodności biologicznej;
- włączenie ustaleń tej strategii do resortowych programów zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska, sporządzanych na szczeblu samorządowym;
- utworzenie w Polsce Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych NATURA 2000;
- wspieranie prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie oceny stanu i rozpoznawania zagrożeń różnorodności biologicznej;
- wprowadzenie monitoringu różnorodności biologicznej, wdrożenie kryteriów i wskaźników do kontroli skuteczności wprowadzania polityki ekologicznej Państwa;

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak

- ustanowienie przepisów prawnych regulujących bezpieczeństwo biologiczne kraju oraz zapewnienie środków na wykonywanie prawa i kontrolowanie zagrożeń związanych z wykorzystaniem biotechnologii;
- ochronę i gospodarowanie różnorodnością biologiczną na całym terytorium kraju, włączając w to obszary zagospodarowane i tereny zurbanizowane;
- działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej i kształtowania opinii społeczeństwa oraz władz szczebla lokalnego, a także promowanie zagadnień różnorodności biologicznej;
- prowadzenie wymiany informacji z zakresu ochrony różnorodności biologicznej i międzynarodowej współpracy naukowej.

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w Unii Europejskiej są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich Unii poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium. Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez utworzenie europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000, złożonej z tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

3.1.5. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa

Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody jest jednym z wojewódzkich priorytetów programu ochrony środowiska woj. Kujawsko-Pomorskiego. wiązane to jest z koniecznością uwzględniania wymogów Unii Europejskiej. Główne kierunki to:

- optymalizacja sieci obszarów chronionych;
- realizacja programów rolno-środowiskowych;
- zalesianie gruntów porolnych lub zdegradowanych;
- rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych.

Zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie zasobów przyrody i jej składników, w szczególności dziko występujących roślin i zwierząt, siedlisk przyrodniczych oraz krajobrazu jest głównym celem ochrony przyrody.

Ochrona i rozwój systemu obszarów chronionych

Poznanie zasobów przyrodniczych regionu jest niezbędnym warunkiem do określenia kierunków i form jego ochrony. Warunkiem ich rozpoznania jest wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej gmin. Wynika to z zapisów Programu Wykonawczego do II Polityki Ekologicznej Państwa, który wskazuje na konieczność wsparcia prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności oraz rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej. Dla większości gmin województwa nie ma podstawowej inwentaryzacji przyrodniczej a stan zasobów przyrodniczych jest słabo rozpoznany.

Różnorodność systemu przyrodniczego województwa kujawsko-pomorskiego pozwala na podejmowanie kolejnych działań ukierunkowanych na wykształcenie spójności między istniejącymi terenami cennymi przyrodniczo. Szczególnie ważne są te obszary, gdzie spójność dotychczasowego systemu jest niewystarczająca. Należą do nich doliny rzeczne, pełniące funkcję korytarzy ekologicznych dla przemieszczania się fauny i flory.

Ochrona terenów zieleni jest obowiązkiem gmin, które podejmują działania w kierunku rozwoju tych terenów. Rygorom ochronnym poddane są parki, zadrzewienia itp. Tworzenie nowych założeń parkowych wpłynie na poprawę ich struktury przyrodniczej. Szczególnie ważna będzie renowacja parków oraz terenów zieleni usytuowanych wzdłuż.

Na terenach parkowych zastosowane będą gatunki właściwe dla siedliska ze znacznym udziałem zieleni niskiej i kępami zadrzewień.

Kierunki działań:

- objęcie formami ochrony przyrody pełnej reprezentacji zasobów przyrody województwa;
- wzmocnienie ciągłości i spójności przestrzennej systemu obszarów chronionych;
- nowelizacja granic obszarów chronionego krajobrazu;
- opracowanie i bieżące wdrażanie planów ochrony rezerwatów, parków krajobrazowych;
- przygotowanie opracowań ekofizjograficznych gmin z wykorzystaniem dokumentacji dotyczących inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej gmin;
- rygorystyczne przestrzeganie wymagań ochrony przyrody w odniesieniu do obiektów turystycznych i rekreacyjnych w aspekcie ochrony walorów przyrodniczych;
- wspieranie gmin w ustanawianiu użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo – krajobrazowych na terenach rolniczych, gdzie występują pozostałości ekosystemów i cennych fragmentów krajobrazu;
- wprowadzanie odpowiednich procedur lokalizacyjnych chroniących tereny cenne przyrodniczo przed przeinwestowaniem;

Ochrona fauny i flory

Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt ma na celu zabezpieczenie dziko występujących roślin lub zwierząt oraz ich siedlisk, a w szczególności gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem. Niezbędne jest podjęcie działań związanych z aktywną ochroną fauny i flory oraz opracowanie programów ochrony tych populacji, dla których niewystarczająca do podtrzymania gatunku jest ochrona siedlisk. Duże znaczenie ma tworzenie sieci ostoi ptaków IBA (Important Bird Area), będących elementem międzynarodowego systemu ochrony ptaków i ich ostoi. Planowane jest wyznaczenie analogicznej sieci IPA (Important Plant Area) - obszarów ważnych dla flory.

Na stan fauny i flory wpływają poszczególne sektory gospodarki. Wobec degradacji środowiska spowodowanej m.in. rozwojem turystyki, zachodzi potrzeba dokonania inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej terenów przeznaczonych do użytkowania turystyczno-rekreacyjnego. Waloryzacja ułatwi wyznaczenie na zagospodarowywanym obszarze terenów istotnych dla zwierząt np. ze względu na gody, lęgi itp.

Rozwój sieci komunikacyjnej wymusi budowę przejść dla zwierząt nad i pod trasami komunikacyjnymi. Ze względu na gęstą sieć hydrograficzną wykorzystywaną również do produkcji energii istotne jest budowanie przepławek dla zwierząt wodnych.

Kierunki działań:

- określenie potrzeb w zakresie reintrodukcji gatunków roślin i zwierząt;
- opracowanie planów ochrony siedlisk gatunków, które są zagrożone;
- budowa przejść dla zwierząt nad trasami komunikacyjnymi i przepławek dla organizmów wodnych;
- działania zmierzające do poprawy stanu środowisk zagrożonych i ginących gatunków roślin i zwierząt;
- renaturyzacja obszarów;

Utrzymanie tradycyjnego krajobrazu rolniczego

Działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej obejmują również sektor rolnictwa. Wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nienaruszające równowagi przyrodniczej, przede wszystkim rolnictwa ekologicznego jest jednym z celów

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

23

stawianych przez II Politykę Ekologiczną Państwa w zakresie różnorodności biologicznej i ochrony przyrody. W procesie modernizacji obszarów wiejskich zagrożone stają się naturalne elementy krajobrazu. Wartości przyrodnicze województwa narzucają preferowanie rolnictwa przyjaznego środowisku. Prośrodowiskowe rolnictwo oparte o gospodarstwa prowadzone indywidualnie lub współpracujące między sobą, promujące tradycyjne metody gospodarowania, powinny być upowszechniane szczególnie na obszarach parków krajobrazowych oraz terenach cennych przyrodniczo.

Szansą dla tych obszarów będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Jednym z najważniejszych instrumentów polityki zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich są tzw. programy rolno - środowiskowe. Są one instrumentem finansowym, polegającym na wsparciu finansowym działań na rzecz ochrony środowiska i ochrony walorów krajobrazu wiejskiego, podejmowanych przez rolników (rolnicy otrzymują rekompensatę finansową za utracone dochody w wyniku ekstensyfikacji produkcji).

Z uwagi na to, że użytki rolne w województwie stanowią ok. 66% ogólnej powierzchni, należy zwrócić szczególną uwagę na ochronę gleb użytkowanych rolniczo. Podstawowym kierunkiem działań w rolnictwie powinno być upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej, zawartych w Polskim Kodeksie Dobrych Praktyk Rolniczych.

Kierunki działań:

- zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach cennych przyrodniczo;
- rozwój rolnictwa ekologicznego;
- wdrażanie programów rolno - środowiskowych;
- ochrona gruntów o wysokiej produktywności przed przeznaczeniem na cele nierolnicze i nieleśne;
- prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi;

Lasy - ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej systemów leśnych

Z uwagi na warunki klimatyczne, glebowe i związane z nimi skład gatunkowy drzewostanów, lasy regionu są zagrożone szkodami powodowanymi przez czynniki natury żywej (biotyczne), nieożywionej (abiotyczne) oraz spowodowanymi przez człowieka (antropogeniczne). Ekosystemy leśne są silnie przekształcone a drzewostany leśne w dużym stopniu nie wykorzystują możliwości siedlisk, około 90 % lasów stanowią sztuczne drzewostany. Powyższa sytuacja wynika z braku rozpoznania glebowo-siedliskowego. Tereny leśne obszarów miejskich cechuje zły stan zachowania (spowodowany głównie częstą penetracją przez ludność) oraz małe zróżnicowanie gatunkowe (głównie sosna). Często czynnikiem limitującym obecność znacznie wyższych walorów przyrodniczych i krajobrazowych jest zwarta zabudowa mieszkaniowa.

3.1.6. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Powiatu

Mimo podejmowanych działań ochronnych nadal na terenie powiatu występują obszary i elementy środowiska przyrodniczego wymagające objęcia ochroną lub wzmocnienia ochrony.

Do zagadnień priorytetowych należy:

- ochrona gleb niskiej klasy bonitacji przeznaczonych do zalesień;
- ochrona ekosystemów leśnych poprzez odtworzenie ich pierwotnego i naturalnego charakteru, sprzyjającego utrzymaniu ich naturalnej różnorodności biologicznej;
- ochrona obszarów, zespołów i obiektów prawnie chronionych;
- ochrona obszarów, zespołów i obiektów nie objętych jeszcze ochroną prawną, a prezentujących dużą wartość przyrodniczą.

W działaniach powiatu dotyczących różnych aspektów gospodarczych i społecznych uwzględnić się realizację następujących zasad związanych z ochroną przyrody:

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak

- zakaz lokalizacji obiektów powodujących zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby lub też uciążliwych dla otoczenia ze względu na źródła hałasu bądź odrażającego zapachu (odoru);
- wszelkie budownictwo mieszkaniowe, usługowe, turystyczne itp. należy harmonizować z otaczającym krajobrazem;
- ograniczenie możliwości lokalizowania bezściółkowych przemysłowych ferm hodowlanych do obszarów nie objętych ochroną w myśl Ustawy o ochronie przyrody;
- inwestycje melioracyjne projektować i realizować w sposób nie powodujący szkód w istniejących ekosystemach dla zachowania właściwych stosunków wodnych w glebie;
- stosowanie środków ochrony roślin musi uwzględniać zasadę ich selektywnego działania, a w przyszłości ograniczenia na rzecz upowszechniania biologicznych metod zwalczania szkodników;
- przeciwdziałanie wypalaniu traw;
- dążenie do zwiększenia powierzchni leśnej oraz zadrzewień i zakrzewień śródpolnych;
- przeciwdziałanie dewastacji powierzchni leśnych w tym runa leśnego;
- zabezpieczenie lasów i zadrzewień przed zanieczyszczeniami i pożarami;
- ograniczenie możliwości wycinania drzew i krzewów oraz likwidacji terenów zieleni;
- działań ochronnych i konserwatorskich podejmowanych w takich obiektach jak: rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, parki rekreacyjne, szczególnie chronione gatunki fauny i flory, obiekty zabytkowe;
- prowadzenie nadzoru nad lasami prywatnymi i zalesionymi gruntami porolnymi;
- prowadzenie prac inwentaryzacyjnych, zwłaszcza dotyczących występowania siedlisk przyrodniczo cennych wymagających ochrony – podejmowanie działań zmierzających do sformalizowania prawnego tej ochrony.

3.1.7. Lista przedsięwzięć własnych gminy

Ochrona cennych ekosystemów lub obiektów powinna być priorytetem w działaniach związanych z ochroną przyrody. Podniesienie bioróżnorodności wpłynie na równowagę i trwałość wielu ekosystemów mających znaczenie lokalne.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących działań:

- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i wzdłuż dróg;
- edukacja rolników w zakresie prawidłowej uprawy gruntów rolnych;
- stworzenie ośrodków rekreacji w naturalnych warunkach z zachowaniem walorów przyrodniczych;
- opracowanie a następnie wdrożenie programu rewitalizacji parków, tworzenie nowych parków;
- restrykcyjne przestrzeganie zakazu wypalania łąk, ściernisk, rowów itp.;
- sprawnie funkcjonujące „centra edukacji przyrodniczej” promujące walory ekologiczne powiatu i gminy;
- sprawnie funkcjonujący system konsultacji społecznych dotyczących problemów środowiska;
- wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej;
- wykonanie opracowań ekofizjograficznych;
- opracowanie granicy rolno-leśnej;

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontcza

25

- podejmowanie działań (uchwały rad gminy) w sprawie obejmowania ochroną: pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, stanowisk dokumentacyjnych;
- renowacja terenów zielonych, w szczególności zabytkowych parków;
- uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wysokiego udziału powierzchni biologicznie czynnych (zieleń niska, zieleń średnia i wysoka, oczka wodne itp.);
- wytyczenie, przydatnych turystom i mieszkańcom dla dojazdu do szkół i pracy, ścieżek rowerowych i szlaków turystyki pieszej;
- określenie w planach zagospodarowania przestrzennego potrzeb i szczegółowych zasad realizacji budownictwa letniskowego;
- uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i w planach miejscowych potrzeb związanych z rozwojem turystyki;
- wprowadzenie do codziennej praktyki zasad racjonalnego pozyskiwania drewna z jednoczesnym wprowadzaniem nasadzeń drzew i krzewów;
- wspieranie rozwoju agroturystyki;
- ochrona, utrzymanie i tworzenie brakujących korytarzy ekologicznych;
- restrykcyjny nadzór nad przestrzeganiem zakazu wypalania łąk, ściernisk, rowów itp.
- rozwiązywanie problemów z wałęsającymi się zwierzętami domowymi

3.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

3.2.1. Analiza stanu istniejącego

Lasy gminy Dąbrowa Biskupia należą do Nadleśnictwa Gniewkowo. Obszar Nadleśnictwa Gniewkowo podzielony jest na dwa obręby leśne: Gniewkowo i Otłoczyn, a każdy z nich na 9 leśnictw. Powierzchnia całkowita Nadleśnictwa wynosi 22858 ha. Lasy Nadleśnictwa wchodzi w skład kompleksu leśnego Puszczy Bydgoskiej, ciągnącego się od Torunia do Nakła stanowiącego od dawnych lat własność państwową jako tzw. bory królewskie. Nadleśnictwo Gniewkowo położone jest w obecnym układzie administracyjnym w województwie kujawsko-pomorskim, z powiatami toruńskim, aleksandrowskim i inowrocławskim. Ze względu na położenie pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi i specyficzne ukształtowanie terenu – wielkie kompleksy wydm śródlądowych, prawie całość lasów Nadleśnictwa to lasy ochronne. Z podobnych względów większość lasów uznano za obszar chronionego krajobrazu. Na terenie Nadleśnictwa utworzone zostały dwa rezerваты: „Balczewo” z łęgowskimi ptactwa błotnego i „Rejna” -ze stanowiskami wisienki karłowatej.

Bardzo ubogie gleby Nadleśnictwa, powstałe na piaskach rzecznych i wydmowych, warunkują typ szaty roślinnej. Są to w większości bory sosnowe z rzadkim podszytem lub bez niego, bardzo silnie narażone na pożary.

Część Nadleśnictwa w obrębie Otłoczyn jest wykorzystywana jako poligon wojskowy i niedostępna dla społeczeństwa. Przez teren Nadleśnictwa przebiega wiele uczęszczanych dróg publicznych, w tym międzynarodowa E-1 i droga krajowa nr 15.

Nadleśnictwo prowadzi m.in. produkcję sadzonek do zakładania upraw leśnych w Szkółce Zespólonej Otłoczyn oraz choinek świerkowych w Leśnictwach Dąbki, Wierzbiczany, Suchatówka, Popioły i Pieczenia.

Gmina Dąbrowa Biskupia ma wyraźnie rolniczy charakter, co znajduje swoje odzwierciedlenie w strukturze użytkowania gruntów. Użytki rolne zajmują 10 774 ha 73% ogólnej powierzchni), grunty orne – 9516 ha. **Gmina Dąbrowa Biskupia** nie zalicza się do gmin o

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

dobrze rozwiniętej funkcji leśnej; powierzchnia lasów i gruntów leśnych wynosi w gminie 2,8 tys. ha, co kształtuje lesistość na dość niskim poziomie 19,0 % przy średniej lesistości wynoszącej w województwie 31,1 %. Wskaźnik lesistości w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest również niski: wynosi 0,51 ha (średnio w województwie 0,78 ha).

Lasy w przeważającej części są publiczne w zarządzie Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Gniewkowo). We władaniu Państwowych Gospodarstw Leśnych znajduje się 17 % arealu ogólnej powierzchni gminy. Największe kompleksy leśne położone są we wsiach: Chlewiska, Dąbrowa Biskupia, Mleczkowo, Nowy Dwór, Parchanie, Radojewice i Rejna.

Z poszczególnych gatunków drzew najczęściej powierzchni zajmują sosna i modrzew (około 90%) dąb i jesion, a w dalszej kolejności brzoza, akacja, olcha, świerk, buk, topola, grab, lipa. Wśród typów siedliskowych dominuje bór świeży. Przeciętna zasobność na 1 ha powierzchni zalesionej wynosi ok. 170 m³.

Dla gminy Dąbrowa Biskupia przewiduje się grunty do dalszego zalesienia – docelowo 777,33 ha gruntów, w tym 721,37 ha użytków rolnych, co stanowi 6,7 % powierzchni użytków rolnych (według danych Wojewódzkiego Biura Geodezji i Terenów Rolnych).

Lesistość w gminie Dąbrowa Biskupia w wyniku przeprowadzonych zalesień zwiększy się o 5,3%. Lasy porastające część obszaru gminy Dąbrowa Biskupia, stanowią po lasach miradzkich, jedyny kompleks leśny na Kujawach. Stąd, poza ochroną w formie rezerwatowej („Balczewo” i „Rejna”) unikalnej fauny i flory należałoby w sposób maksymalny udostępnić tereny leśne dla potrzeb turystyki. Niewielka odległość ok. 8 km od centrum miasta Inowrocławia umożliwia jego mieszkańcom szybkie dotarcie do tego obszaru - także ogólnie dostępnymi środkami komunikacji masowej PKS (od strony północnej z przystanków w Parchaniu, Modliborzycach i Brudni, od południa z Radojewic i Pierania). Centralny zalesiony obszar gminy należy zagospodarować dla celów turystyki kwalifikowanej i krajoznawczej. Przemawiają za tym zarówno walory przyrodnicze jak i kulturowe (Parchanie, Pieranie). W tym celu należy wyznaczyć szlak łącznikowy we wsi Pieranie opodal rezerwatu „Rejna” przez wieś Rejna do zbiegu ze szlakiem czerwonym, pobudować dalsze wiaty przy skrzyżowaniach dróg leśnych, w obrębie rezerwatów wytyczyć ścieżki dydaktyczne, wyznaczyć pola namiotowe pod biwaki itp.

3.2.2. Przewidywane kierunki zmian

Przewidywane kierunki zmian związane są z jednej strony ze zwiększeniem powierzchni leśnych poprzez zalesianie, a z drugiej z przebudową drzewostanów zgodnie z występującymi siedliskami, co szczegółowo określają operaty urządzeniowe w poszczególnych nadleśnictwach oraz uproszczone plany zarządzania lasów prywatnych.

3.2.3. Przyjęte cele i priorytety

Podstawowym celem jest ochrona ekosystemów leśnych oraz zalesianie nieużytków i zwiększanie zalesiania gruntów, które wypadają z produkcji rolnej. Ponadto należy stopniowo zamieniać strukturę gatunkową lasów, w taki sposób, aby zmniejszyć zagrożenie pożarowe, dostosować siedliska funkcji rekreacyjnej i ochronnej lasów, zwiększyć atrakcyjność poznawczą lasów, zmniejszyć zagrożenia ze strony szkodników. Konieczne jest współdziałanie z właścicielami lasów, w celu udostępnienia i zagospodarowania lasów dla celów turystyki i rekreacji. Narastająca od lat degradacja środowiska przyrodniczego i wzmoczone oddziaływanie niekorzystnych czynników biotycznych, abiotycznych i antropogenicznych stanowią coraz większe zagrożenie dla lasów gmin powiatu inowrocławskiego. Te negatywne zjawiska skłaniają do stopniowego przeprofilowania działalności gospodarczej w kierunku zrównoważonej gospodarki leśnej, kierującej się następującymi zasadami:

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

27

- koncentracją lasu trwałego,
- zasadą powszechnej ochrony lasów,
- dalszym powiększeniem zasobów leśnych,
- prowadzeniem obok produkcyjnej, proekologicznej i środowiskotwórczej gospodarki leśnej.

3.2.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych

Lasy w klimatyczno-geograficznej strefie położenia Polski są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą, stanowiącą niezbędny czynnik równowagi ekologicznej, ciągłości życia biologicznego i przyrodniczej różnorodności krajobrazu, a także neutralizacji zanieczyszczeń i degradacji środowiska. Zachowanie lasów jest nieodzownym warunkiem ograniczania procesów erozji gleb i stepowienia krajobrazu oraz ochrony zasobów wodnych i regulacji stosunków wodnych w krajobrazie. Lasy w sposób nierozdzielny są jednocześnie formą użytkowania gruntów, zapewniającą produkcję biologiczną o wartości rynkowej, oraz ogólnospołecznym dobrem wolnym kształtującym jakość życia mieszkańców kraju.

Stan lasów w Polsce charakteryzuje się stałym wzrostem wielkości zasobów leśnych i względną równowagą ekologiczną ekosystemów leśnych, a jednocześnie wysoką predyspozycją chorobową drzewostanów. Wynika to z historycznych przemian gospodarczych oraz niekorzystnego stanu całego środowiska przyrodniczego Polski. Nieodzownym warunkiem zachowania lasów i ich wielorakich funkcji jest realizacja proekologicznej polityki leśnej poprzez aktywną ochronę i hodowlę lasu. Ekosystemy leśne stanowią w Polsce najcenniejszy i najliczniej reprezentowany składnik wszystkich zasobów przyrody, obejmujących około 28 % powierzchni kraju. Prawie połowę (45,8%) powierzchni obszarów chronionych zajmują lasy, a tym samym ponad 40 % powierzchni lasów zostało zaliczonych do jednej z licznych form ochrony przyrody. Ponadto uwzględnianie w gospodarce leśnej środowiskowych funkcji lasu znajduje wyraz w wyróżnianiu od 1957 r. lasów ochronnych, do których zaliczono do 1997 r. 48,8 % powierzchni lasów Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe. Wszystkie formy zagospodarowania i ochrony lasów, mające na celu zachowanie ich trwałości i biologicznej odporności, służą jednocześnie zachowaniu zasobów genowych i różnorodności biologicznej, czyli nadrzędnym celom ochrony przyrody.

Zasoby leśne kraju sukcesywnie się zwiększają. Wyrazem tego jest wzrost ich miąższości do 1606,9 mln m³, zasobności do 183 m³/ha i przeciętnego wieku do 51 lat. Korzystniejszy stan zasobów leśnych w Lasach Państwowych (1370,4 mln m³) wyraża się zasobnością na gruntach leśnych zalesionych 201 m³/ha i przeciętnym wiekiem 56 lat. Wzrost zasobów drzewnych jest przede wszystkim wynikiem działania sił przyrody i realizacji użytkowania na poziomie niższym od przyrostu miąższości. Przyrost bieżący w ostatnim okresie w 39 % powiększa zasoby leśne, a w 61% podlega procesowi pozyskania i użytkowania. Wielkość zasobów mierzona miąższością drzew jest mniejsza od potencjalnych możliwości produkcyjnych siedlisk leśnych. Głównym czynnikiem obniżającym przyrost drzewostanów są skutki zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, brak zgodności ich składu gatunkowego z siedliskiem oraz lokalnie występująca degradacja ekosystemów leśnych.

Lasy są odnawialnym źródłem przede wszystkim surowców drzewnych, warunkujących rozwój cywilizacyjny i ekologizację bezpośredniego otoczenia człowieka. Użytkowanie zasobów drzewnych w ostatnich latach realizowane jest na poziomie zbliżonym do możliwości przyrodniczych określonych zgodnie z zasadą trwałości lasów i zwiększania zasobów leśnych. Lasy znajdują się w sytuacji stałego zagrożenia stanu

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

zdrowotnego przez czynniki pochodzenia abiotycznego, biotycznego i antropogenicznego. Liczne występowanie tych czynników i wzajemne działanie powoduje, że zagrożenie lasów w Polsce należy do najwyższych w Europie.

Zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego nadal stanowią istotne zagrożenie dla ekosystemów leśnych, mimo że poziom depozytu dwutlenku siarki i tlenków azotu w lasach w ostatnich latach wyraźnie maleje. Jednak stałe oddziaływanie zanieczyszczeń i ich dotychczasowa akumulacja w środowisku leśnym zwiększają predyspozycje chorobowe lasów. Predyspozycje te potęgują niekorzystne warunki atmosferyczne, deficyt wody w środowisku oraz fakt, że lasy zachowały się niemal wyłącznie na gruntach o najsłabszych możliwościach produkcji biologicznej. Anomalie pogodowe, nasilające się w czasie występowania ekstremalnych temperatur, opadów i wiatrów, nabierają charakteru trwałego czynnika, uaktywniającego procesy szkodotwórcze w środowisku leśnym. W roku 1997 największe straty w ekosystemach leśnych spowodowała katastrofalna powódź w południowej części kraju.

W ostatnich kilku latach stwierdza się zauważalną poprawę w stanie uszkodzenia drzewostanów w Polsce. Udział drzewostanów uszkodzonych (o defoliacji koron powyżej 25 %) maleje z 55 % w 1994 r. i 40 % w 1996 do 36 % w 1997 r. Chociaż uważa się, że proces degradacji polskich lasów został powstrzymany, to jednak lasy Polski nadal należą do najbardziej zagrożonych w Europie. Udział drzewostanów znajdujących się pod wpływem szkodliwych czynników na naszym kontynencie wynosi średnio 25 %, a w krajach Unii Europejskiej 17 %.

Polska należy do krajów, w których niekorzystne zjawiska związane z masowym pojawianiem się szkodników owadzych, często o rozmiarach gwałtownych gradacji, występują w wyjątkowo dużej różnorodności i zmieniającym się cyklicznie nasileniu. Niezbędne są ciągłe działania profilaktyczne, a także prowadzenie kosztownych akcji ograniczania liczebności niektórych gatunków owadów. W dalszym ciągu utrzymuje się wysokie zagrożenie wywołane przez grzyby chorobotwórcze.

Głównym źródłem tych zagrożeń są choroby systemów korzeniowych (huba korzeni i opieńki), szczególnie aktywne w drzewostanach założonych na gruntach porolnych. Nadal nadmierne szkody gospodarcze w lasach wyrządzają roślinożerne ssaki, głównie: jeleni, sarna iłoś.

Duże obawy budzi stan ochrony, zagospodarowania i użytkowania lasów prywatnej własności. Nadmierne rozdrobniona struktura, brak pełnej informacji o rozmiarach wycięcia drzew oraz trwale niska aktywność gospodarza, często uzasadniona sytuacją ekonomiczną ich właścicieli, stwarzają potrzebę stosowania zasadniczych rozwiązań umożliwiających właściwą ocenę stanu lasów prywatnych, a przede wszystkim możliwość prowadzenia działań zapewniających ich zachowanie. Skutecznego rozwiązania wymaga sprawa nadzoru nad gospodarką leśną w lasach niepaństwowych, a w szczególności zapewnienie odpowiedniej ilości środków finansowych na realizację zadań w zakresie ochrony i zagospodarowania lasów stanowiących własność prywatną.

Wielofunkcyjność lasów, ich znaczenie w rozwoju cywilizacyjnym, a jednocześnie niepewność możliwości ich zachowania w zmieniających się przyrodniczo-klimatycznych warunkach, wymaga zwiększenia wysiłków na rzecz dalszego przekształcenia gospodarki leśnej z intensywnie produkcyjnej na proekologiczną. Uzasadnione staje się uruchomienie badawczo - aplikacyjnego, strategicznego programu rządowego ekologizacji leśnictwa i dostosowania gospodarki w lasach publicznych i prywatnych do współczesnego modelu ochrony i użytkowania środowiska zgodnie z koncepcją trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Istotnym problemem jest nadanie wyższej rangi funkcjom ekologicznym i społecznym lasu poprzez pełną ich ocenę, uporządkowanie kwalifikacji lasów ochronnych

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak
Marian Frontczak

29

własności państwowej i prywatnej oraz sporządzanie i realizację planów ochrony przyrody w lasach.

Lasy polskie zaspokajają w zasadzie zapotrzebowanie na drewno przy jego zużyciu w wysokości 0,5 m³ na jednego mieszkańca; jest to znacznie poniżej średniej europejskiej (0,8 m³/1miesz.).

Zapobieganie wylesieniom wyrażające się działaniami dla zachowania trwałości lasów i zwiększenia ich arealu w Polsce oraz dbałość o różnorodność biologiczną lasów mają silne umocowanie prawne. Najważniejsze ustawy to:

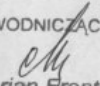
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2000 r., Nr 56, poz. 679, ze zm.) określająca m.in. kierunki ekologizacji gospodarki leśnej. Ustawa odwołuje się do zasad trwałego i zrównoważonego gospodarowania lasami oraz ochrony ich różnorodności biologicznej. Wprowadza obowiązek tworzenia programów ochrony przyrody do planów zagospodarowania lasów. Ustawa o lasach reguluje też pośrednio lub bezpośrednio pewne zagadnienia z zakresu różnorodności biologicznej związane z: zachowaniem i ochroną naturalnych bagien i torfowisk, ochroną przyrody w lasach przez powoływanie i specjalne zagospodarowanie Leśnych Kompleksów Promocyjnych (LKP), ustanawianiem lasów ochronnych oraz zakazem działalności zagrażającej leśnej różnorodności biologicznej.
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 121, poz. 1266, ze zm.). Zgodnie z ustawą ochrona gruntów leśnych polega między innymi na ograniczaniu przeznaczania ich na cele nieleśne lub nierolnicze, zapobieganiu procesom degradacji lub dewastacji gruntów leśnych oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstających w wyniku działalności nieleśnej, przywracaniu wartości użytkowych gruntom, które utraciły charakter gruntów leśnych na skutek działalności nieleśnej oraz poprawianiu ich wartości użytkowej.
- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99, poz. 1079, tekst jednolity ze zm.). Gospodarowanie zasobami i składnikami przyrody ma zapewniać dziko występującym zwierzętom i roślinom trwałość i optymalną liczebność, przy zachowaniu równocześnie w możliwie największym stopniu różnorodności genetycznej. Wprowadzanie do wolnej przyrody oraz przemieszczanie zwierząt i roślin obcych faunie i florze krajowej bez zgody Ministra Środowiska jest zabronione.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, ze zm.). Ustawa, regulująca właściwie wszystkie zagadnienia związane z ochroną środowiska nakazuje między innymi zachowanie cennych ekosystemów, różnorodności biologicznej i równowagi przyrodniczej, zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań mogących niekorzystnie wpływać na stan roślin i zwierząt, zabezpieczanie lasów i zadrzewień przed zanieczyszczeniem i pożarami, oraz zalesianie, gdy przemawiają za tym potrzeby przyrodnicze.
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 roku o leśnym materiale rozmnożeniowym (Dz. U. Nr 73, poz. 761) przenosząca do polskiego prawodawstwa postanowienia dyrektywy UE o obrocie materiałami rozmnożeniowymi.
- Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz. U. Nr 73, poz. 764, ze zm.) dotycząca przeznaczania gruntów wyłączonych z produkcji rolnej do zalesiania. Zapobieganie wylesieniom w Polsce określone zostało jako jeden z podstawowych celów Polityki Leśnej Państwa z 1997 r. Cel ten zamierza się osiągnąć poprzez zapewnienie

trwałości lasów wraz z ich wielofunkcyjnością, w tym zwłaszcza powiększanie zasobów leśnych kraju, polepszenie stanu zasobów leśnych i ich kompleksową ochronę oraz rezygnację z dominacji w gospodarce leśnej modelu surowcowego oraz reorientację zarządzania lasami i wprowadzeniu modelu proekologicznej i zrównoważonej gospodarki leśnej odpowiadającej kryteriom obowiązującym obecnie w Europie. Niezależnie od prac związanych z ochroną istniejących ekosystemów leśnych podejmowane są też sukcesywne działania związane ze zwiększaniem ich powierzchni. Koncepcja zwiększania lesistości i zadrzewień, preferująca środowiskotwórczą rolę lasów stanowi podstawę Krajowego Programu Zwiększania Lesistości, przyjętego przez Radę Ministrów w 1995 r. Program zakłada wzrost lesistości kraju z obecnych 28 % do 30 % w 2020 r. i 33 % w 2050r., przewidując uruchomienie mechanizmów ekonomicznych stymulujące leśne zagospodarowanie części gruntów marginalnych dla rolnictwa oraz określenie priorytetów przestrzennych wynikających z roli lasów w kształtowaniu środowiska. Jako jedno z najważniejszych zadań program określa zalesianie gruntów zanieczyszczonych i zdegradowanych. Kierunki modernizacji leśnictwa w stronę jego ekologizacji i bardziej zrównoważonego eksploatacja zasobów biologicznych lasów wytyczyła Polska polityka zrównoważonej gospodarki leśnej, wprowadzona do realizacji w 1999 r. przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Zasady gospodarki leśnej mające zapewnić lepsze zabezpieczenie różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych wdrażane są w pierwszej kolejności w tzw. Leśnych Kompleksach Promocyjnych. Prowadzona przez Polskę gospodarka leśna jest zgodna z trendami leśnictwa światowego określonymi w Zasadach Leśnych, przyjętych przez 170 krajów w 1992 roku w czasie konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju (UNCED). Komisja Europejska w raporcie z dwustronnego przeglądu prawa w obszarze negocjacyjnym Rolnictwo wyraziła opinię, że polskie prawodawstwo związane ze sprawami leśnictwa jest także zgodne z europejską polityką leśną. Potwierdzeniem tych opinii jest certyfikat dobrej gospodarki leśnej, którym objęta jest połowa lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe. Certyfikat ten został nadany przez organizację Societe Generale de Surveillance, prowadzącą certyfikację według standardów międzynarodowych organizacji pozarządowej Forest Stewardship Council. Certyfikat świadczy, iż gospodarka w Lasach Państwowych prowadzona jest w sposób pozwalający na wypełnianie przez nie funkcji produkcyjnych, środowiskowych i społecznych. Głównym zagrożeniem dla obszarów leśnych są antropogeniczne zmiany środowiska, do których należy zaliczyć:

- zanieczyszczenie powietrza gazami i pyłami;
- obniżanie poziomu wód gruntowych;
- nadmierne rozdrobnienie obszarów leśnych;
- schematyczną gospodarką leśną nastawioną tylko na pozyskiwanie surowca;
- wzmożoną penetracją lasów przez ludzi, zanieczyszczenie i zaśmiecanie terenów leśnych;
- pożary.

Przyjęta w 1991 r. ustawa o lasach przewartościowała ich społeczne i gospodarcze znaczenie, stawiając funkcje środowiskotwórcze i społeczne lasów na równi z funkcjami produkcyjnymi. Rozwój leśnictwa zgodnie z zawartymi w niej ustaleniami jest gwarancją

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak

31

zachowania dużej bioróżnorodności obszarów leśnych. Pełna realizacja postanowień ustawy jest dużym wyzwaniem dla sektora leśnego, zakłada ona bowiem:

- zachowanie lasów i ich korzystnego wpływu na środowisko;
- ochrona lasów, w tym szczególnie lasów stanowiących naturalne fragmenty przyrody;
- ochrona gleb i terenów szczególnie zagrożonych;
- produkcja drewna i innych produktów użytkowania lasu.

Wspomniane wcześniej działania na rzecz zachowania trwałości lasów polegają w szczególności

na:

- diagnozowaniu stanu lasów;
- monitorowaniu zachodzących zmian oraz zagrożeń czynnikami biotycznymi, abiotycznymi i antropogenicznymi;
- opracowywaniu i realizowaniu długofalowych programów leśnictwa, w tym planów urządzania lasów dla programów nasiennictwa, przebudowy drzewostanów i ochrony przyrody;
- wyznaczaniu i ochronie cennych pod względem różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i śródleśnych;
- prowadzeniu przebudowy drzewostanów według zasad dostosowania składu gatunkowego drzewostanów do warunków siedliskowych;
- realizowaniu programu małej retencji wodnej lasów (ograniczenie degradacji stosunków wodnych uznano za jeden z czynników decydujących o trwałości lasów);
- przeciwdziałaniu zagrożeniom pożarowym (Lasy Państwowe w ostatnich latach stworzyły nowoczesny system wczesnego wykrywania pożarów oraz osiągnęły wysoką sprawność organizacyjną jednostek ratownictwa przeciwpożarowego, wyposażonych w nowoczesny sprzęt gaśniczy naziemny i powietrzny);
- propagowaniu w społeczeństwie idei ochrony lasów między innymi, poprzez organizowanie ośrodków edukacji leśnej, wydawanie materiałów informacyjnych i propagandowych, współpracę ze szkołami, z samorządami itp.;
- rozwijaniu współpracy z zagranicą, w tym zawieranie umów o współpracy, uczestniczenie w regionalnych (europejskich) i światowych konferencjach, udział w pracach międzynarodowych organizacji leśnych.

Konsekwentna realizacja powyższych ustaleń powinna w perspektywie XXI wieku zapewnić następujące korzyści:

- poprawę jakości lasów;
- zwiększenie lesistości kraju do 33 %;
- uporządkowanie granicy rolno-leśnej;
- zwiększenie właściwości retencyjnej lasów i złagodzenie deficytu wodnego;
- zwiększenie wielkości akumulacji tlenu węgla, do 20 % emisji krajowej;
- poprawę mikroklimatów;
- zwiększenie różnorodności biologicznej lasów;
- zwiększenie zasobów drzewnych w lasach o 20 %;
- pełną waloryzację zasobów przyrody leśnej;
- zwiększenie drzew ponad 80-letnich do 25 % ogółu;
- poprawę jakości lasów prywatnych.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Marian Frontczak